https://doi.org/10.34142/23129387.2026.75.23
УДК 159.9
ORCID 0000-0001-8353-6318
ORCID 0009-0002-4811-9476

ПСИХОДІАГНОСТИКА РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Л.В. Кондрацька*[1ABCD], *С. А. Барінов*[2B]**
1 - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
E-mail:larisa.kondratska@ukr.net
2- незалежний науковець,
E-mail:serhii.barinov@ukr.net

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розробки сучасного психодіагностичного інтсрументарю для вивчення рівня резильєнтності у дітей та підлітків. Адаптована у цій статті Шкала резильєнтності дітей та молоді (CYRM) є однією з найпопулярніших методик для діагностики резильєнтності. Автори оригінальної методики довели її високі психометричні властивості у Канаді на вибірці підлітків віком 11-19 років. У представленому дослідженні показано надійність та валідність україномовного варіанту методики CYRM. Визначено її конвергентну та дивергенту валідність, тест-ретестову надійність.

Мета дослідження – здійснити адаптацію україномовної методики дослідження резильєнтності молодиших школярів.

Процедура. Оригінальна методика «Child & Youth Resilience Measure-Revised (CYRM-R)» (Jefferies, McGarrigle, & Ungar, 2018) була перекладена з англійської мови на українську. Експертна оцінка перекладу фахівцями-психологами уможливила проведення опитування серед молодших школярів віком 6-11 років, рівномірно представлених за статтю та віком. Усі представники психометричної вибірки (n=203 особи) були дітьми, що проживають увесь час воєнного конфлікту на території України (Харківська та Сумська області).

Результати і висновки. Адаптована методика «Child & Youth Resilience Measure-Revised (CYRM-R)» - Шкала резильєнтності молодших школярів містить 17 тверджень, що оцінюються за 3-бальною шкалою. Психометричні показники методики задовольняють вимоги до психодіагностиних опитувальників. Виявлено високу одномоментну надійність тверджень, високу тест-ретестову надійність та конвергентну валідність.

Визначено, що резильєнтність молодших школярів позитивно пов'язана із інтринсивною та ідентифікованою регуляцією навчання, а також із здатностями до планування, моделювання, програмування навчальної діяльності, а також гнучкість у регуляції навчання, самостійність та відповідальність при виконанні навчальних завдань учнів.

Ключові слова: *резильєнтність, академічна саморегуляція, саморегуляція навчальної діяльності, діти, війна (збройний конфлікт), стрес.*

Psychodiagnostics of resilience of young schoolchildren

Larysa V. Kondratska[1 ABCD], Serhii Barinov[2 B]

1 – Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Associate Professor in the Department of Pedagogy, Psychology, Primary Education and Educational Management at the Kharkiv Academy of Humanities and Pedagogy, a municipal institution of the Kharkiv Regional Council

E-mail: larisa.kondratska@ukr.net

2 – Independent researcher,

E-mail:serhii.barinov@ukr.net

The relevance of the study is due to the need to develop a modern psychodiagnostic tool for studying the level of resilience in children and adolescents. The Child & Youth Resilience Measure (CYRM) adapted in this article is one of the most popular methods for diagnosing resilience. The authors of the original method proved its high psychometric properties in Canada on a sample of adolescents aged 11-19 years. The presented study shows the reliability and validity of the Ukrainian-language version of the CYRM method. Its convergent and divergent validity, test-retest reliability were determined.

The Aim of the study is to adapt the Ukrainian-language method for studying the resilience of younger schoolchildren.

Procedure. The original method "Child & Youth Resilience Measure-Revised (CYRM-R)" (Jefferies, McGarrigle, & Ungar, 2018) was translated from English into Ukrainian. Expert evaluation of the translation

by psychologists made it possible to conduct a survey among younger schoolchildren aged 6-11, evenly represented by gender and age. All representatives of the psychometric sample (n=203 people) were children living throughout the military conflict in Ukraine (Kharkiv and Sumy regions).

Results and conclusions. The adapted method "Child & Youth Resilience Measure-Revised (CYRM-R)" - The resilience scale for younger schoolchildren contains 17 statements, which are assessed on a 3-point scale. The psychometric indicators of the method meet the requirements for psychodiagnostic questionnaires. High single-point reliability of statements, high test-retest reliability and convergent validity were revealed.

It was determined that the resilience of younger schoolchildren is positively associated with intrinsic and identified regulation of learning, as well as with the abilities to plan, model, program educational activities, as well as flexibility in the regulation of learning, independence and responsibility in the performance of students' educational tasks.

Keywords: *resilience, academic self-regulation, self-regulation of educational activities, children, war (armed conflict), stress.*

Вступ.

Війна в Україні мала величезні наслідки для психічного здоров'я її громадян, особливо дітей та молоді (Hodes, 2023). У багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідженнях було показало, що близько 60% українців мають проблеми з психічним здоров'ям, пов'язані з російсько-українською війною 2022 року (Chudzicka-Czupała et al., 2023, Міщенко, 2023; Чиханцова, 2025). Вплив війни на психічне здоров'я широко визнаний; у постраждалих осіб часто спостерігається підвищений рівень депресивних, тривожних, дисоціативних та посттравматичних стресових розладів (Betancourt et al., 2010; Dimitry, 2012; Nyarko and Punamäki, 2021). Під час цих конфліктів молоді люди часто стикаються з різними пов'язаними з війною проблемами, такими як втрата соціальної підтримки, вимушене переселення, а іноді й насильство, смерть родини та друзів (Chaaya et al., 2022; Osokina et al., 2023). Такі випадки пов'язані зі значним зростанням проблем психічного здоров'я серед українців, зокрема дітей (Osokina et al., 2023).

У психологічній літературі описано низку психічних наслідків, пов'язаних з перебуванням дітей в умовах війни (Werner, 2012). Дійсно, воєнна ситуація часто відокремлює дітей від їхніх сімей, однолітків, шкіл та громад, які забезпечують структуру, послідовність та підтримку, порушує їхні стосунки зі значущими людьми та перешкоджає процесам розвитку (Zuilkowski and Betancourt, 2014).

Адаптована у цій статті Шкала резильєнтності дітей та молоді (CYRM) (Jefferies, McGarrigle, & Ungar, 2018) є однією з найпопулярніших методик для діагностики резильєнтності. Автори оригінальної методики довели її високі психометричні властивості у Канаді на вибірці підлітків віком 11-19 років. У представленому дослідженні показано надійність та валідність україномовного варіанту методики CYRM. Визначено її конвергентну та дивергенту валідність, тест-ретестову надійність.

Мета дослідження – здійснити адаптацію україномовної методики дослідження резильєнтності молодиших школярів.

Результати. Вплив конфліктних ситуацій не завжди є визначальним чинником сталих проблем психічного здоров'я, оскільки реакція дітей та молоді на травму може бути різною та гнучкою (Zuilkowski and Betancourt, 2014). Процес позитивної адаптації в контексті несприятливих обставин, що призводить до позитивних результатів, незважаючи на такі виклики, визначається як резильєнтність (Ungar, 2011; Masten, 2018).

Концепція резильєнтності забезпечує основу для дослідження та розуміння процесів адаптації до несприятливих обставин та інформує про розробку профілактичних інтервенцій (Giordano et al., 2019a, 2019b). У деяких ранній визначеннях резильєнтність трактується як психологічна риса (див. Leys et al., 2020), а у пізніших - як ресурсу, що формувався протягом динамічного процесу особистісного розвитку, і передбачає використання як внутрішніх, так і зовнішніх ресурсів на різних системних рівнях (індивідуальному, соціокультурному) (Masten, 2018; Masten and Barnes, 2018; Ungar, 2021). Отже, виявлення рівня розвитку резильєнтності як ресурсу максимізує

імовірність подолання молоддю труднощів, пов’язаних із війною (Giordano and Ferrari, 2018).

Дослідження показують, що негативний вплив війни на ментальне здоровя дітей та молоді можна пом'якшити або зменшити за допомогою розвитку конструктивних копінгів, саморегуляції, впевненості у собі та самоефективності, формувнаня навичок акультурації, оптимізму тощо (Masten and Narayan, 2012; Giordano et al., 2020). Негативний вплив також можна пом'якшити завдяки розвитку ресурсів (Zimmerman, 2013; Masten and Narayan, 2012; Hall et al., 2014; Zuilkowski and Betancourt, 2014).

Проте оскільки резильєнтність проявляється по-різному в різних контекстах та культурах (Meng et al., 2018; Masten, 2021), вкрай важливо, щоб дослідження також спеціально вивчали контекстно-специфічні ресурси. Усі форми стресу діяльності (зокрема навчальної) чи викликів (зокрема війни) необхідно розглядати з точки зору взаємодії між людьми та їхнім оточенням (Rutter, 2006). Тому вивчення культурно релевантних особливостей резильєнтності дітей, які постраждали від збройного конфлікту, у поєднанні з розумінням відповідних факторів ризику та процесів їх навчальної діяльності в умовах війни, може надати важливу інформацію для покращення відповідних інтервенцій (Fergus and Zimmerman, 2005; Betancourt and Khan, 2008).

Психологічна допомога постраждалим у надзвичайних ситуаціях традиційно передбачає використання послуг фахівців, таких як фахівці з психічного здоров'я, гуманітарні працівники та вчителі. Зокрема, роль фахівців з психічного здоров'я є фундаментальною для лікування травм, пов'язаних з травмами, а також для надання психосоціальної допомоги постраждалій громаді (Layne et al., 2008).

Вірогдіно, що резильєнтність найпотужніше розвивається через міжособистісні стосунки, під час повсякденного спілкування з родиною, однолітками та членами громади (Hall et al., 2014; Newnham et al., 2015), особливо для молоді, яка живе в ситуаціях нетипово високого ризику (Sanders et al., 2017). За

наявності достатньої підготовки та професійної підтримки діти та молодь зі спільним досвідом можуть значно покращити рівень резильєнтності, оскільки однолітки легше знаходять взаєморозуміння та довіру один до одного, а також можуть мати кращий доступ один до одного під час щоденної взаємодії. Дані досліджень вказують на важливість підтримки однолітків серед молоді, яка постраждала від війни (Machel, 2000; Hepburn, 2006; Betancourt et al., 2013), а також на важливість залучення однолітків до відпочинку та ігрових заходів як частини процесу зцілення та адаптації до збройного конфлікту (Loughry et al., 2006). Підготовка молоді до підвищення стійкості у своїх громадах, коли вони також переживають негаразди та травми, пов'язані з війною є складною проблемою. Діти і молодь часто зазнають впливу як первинної, так і вторинної травматизації, будучи членами травмованої громади та призначеними помічниками, що служать цій громаді (Saakvitne, 2002; Tosone et al., 2003; Nuttman-Shwartz, 2015). На відміну від дорослих, діти мають обмежене розуміння процесів травми та стійкості. Для розробників програм психологічного супроводу важливим є впровадження психоедукаційних впливів, а також заходів із навчання саморозвитку резильєнтності разом з іншими.

Визнаючи нагальну потребу у розвитку резильєнтності у школярів та студентства доцільним окреслити першочергове завдання, що полягає у розробці сучасного психодіагностичного інструментарію для виявлення актуального рівня резильєнтності у дітей та молоді, зокрема у молодших школярів.

Оригінальна методика «Child & Youth Resilience Measure-Revised (CYRM-R)» (Jefferies, McGarrigle, & Ungar, 2018) була перекладена з англійської мови на українську. Експертна оцінка перекладу фахівцями-психологами уможливила проведення опитування серед молодших школярів віком 6-11 років, рівномірно представлених за статтю та віком. Усі представники психометричної вибірки (n=203 особи) були дітьми, що проживають увесь час воєнного конфлікту на території України (Харківська та Сумська області).

За результатами статистичної обробки даних було встановлено, що величина альфа Кронбаха для 17 пунктів опитувальника становить 0,982. Виходячи з даних таблиці 1, усі пункти мають достатню одномоментну надійність.

Таблиця 1

Психометричні показники пунктів опитувальника «Шкала резильєнтності молодших школярів»

	Середнє	**Дисперсія**	**Стандартне відхилення**	**Альфа Кронбаха**
1	35,08491	105,3607	10,26454	0,822822
2	35,16038	104,7384	10,23418	0,828193
3	35,11321	104,4212	10,21867	0,888996
4	35,11321	104,4966	10,22236	0,866391
5	35,10378	104,5647	10,22569	0,909620
6	35,13208	103,7184	10,18422	0,898905
7	35,04717	105,6299	10,27764	0,855164
8	35,14151	103,8385	10,19012	0,896006
9	35,07547	104,4660	10,22086	0,882759
10	35,15094	103,6565	10,18118	0,914699
11	35,08491	104,4928	10,22217	0,885706
12	35,12264	104,2397	10,20978	0,890154
13	35,05660	105,1289	10,25324	0,842840
14	35,09434	104,6137	10,22809	0,900303
15	35,12264	104,6359	10,22917	0,845379
16	35,09434	104,5571	10,22532	0,868723
17	35,13208	105,1901	10,25622	0,811501

Аналіз описової статистики показав, що граничні значення норми для показника резильєнтності мають бути встановлені у діапазовні 27-47 балів. Тест-ретестова надійність (n=72 школяра) також виявлена як достатньо висока (r=0,68, p<0,0001).

Конвергентна та дивергентна валідність визначалися із застосуванням Модифікованого опитувальника «Академічна саморегуляція молодших школярів» (автор - К.І. Фоменко, модифікація оригінального опитувальника Р.М. Райана, Д.Р. Коннелла) та «Саморегуляція навчальної діяльності учнів початкової школи» (Фоменко, 2018) на вибірці 106 молодших школярів.

У таблиці 2 показано позитивні кореляції показників інтринсивної та ідентифікованої регуляції молодших школярів із рівнем їх резильєнтності. Натомість інтроєктована та зовнішня (екстринсивна) регуляція передбачає зниження резильєнтності в учнів початкової школи.

Таблиця 2

Кореляції резильоєнтності та академічної саморегуляції молодших школряв (n=106, p<0,00001).

Академічна регуляція	Резильєнтність
Інтринсивна	0,79
Ідентифікована	0,78
Інтроєктована	-0,77
Екстринсивна	-0,86

У таблиці 3 показано позитивні кореляції показників саморегуляції навчальної діяльності молодших школярів із рівнем їх резильєнтності. Резильєнтність тим вища, чим вище здатності до планування, моделювання, програмування навчальної діяльності, а також гнучкість у регуляції навчання, самостійність та відповідальність при виконанні навчальних завдань учнів.

Таблиця 3

Кореляції резильоєнтності та академічної саморегуляції молодших школряв (n=106, p<0,00001).

Саморегуляція навчальної діяльності	Резильєнтність
Планування	0,81
Моделювання	0,79
Програмування	0,77
Гнучкість	0,78
Самостійність	0,80
Відповідальність	0,77

Висновки. Адаптована методика «Child & Youth Resilience Measure-Revised (CYRM-R)» - Шкала резильєнтності

молодших школярів містить 17 тверджень, що оцінюються за 3-бальною шкалою. Психометричні показники методики задовольняють вимоги до психодіагностиних опитувальників. Виявлено високу одномоментну надійність тверджень, високу тест-ретестову надійність та конвергентну валідність.

Визначено, що резильєнтність молодших школярів позитивно пов'язана із інтринсивною та ідентифікованою регуляцією навчання, а також із здатностями до планування, моделювання, програмування навчальної діяльності, а також гнучкість у регуляції навчання, самостійність та відповідальність при виконанні навчальних завдань учнів.

Література:

Міщенко М.С. (2023). ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ (РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ) В УМОВАХ ВІЙНИ. DOI: 10.30890/2567-5273.2023-28-02-002

Фоменко К.І. (2018). Психологія губристичної мотивації. Монографія.

Чиханцова О. А.(2025). Резильєнтність як особистісний ресурс українців в умовах воєнного стану. Журнал сучасної психології № 2 (37) DOI https://doi.org/10.26661/2786-7471/2025-2-16

Jefferies, P., McGarrigle, L., & Ungar, M. (2018). The CYRM-R: a Rasch-validated revision of the Child and Youth Resilience Measure. Journal of Evidence-Informed Social Work, 1-24. https://doi.org/10.1080/23761407.2018.1548403

Betancourt T. S., Borisova I. I., Williams T. P., Brennan R. T., Whitfield T. H., de la Soudiere M., et al. (2010). Sierra Leone's former child soldiers: a follow-up study of psychosocial adjustment and community reintegration. Child Dev. 81, 1077–1095. doi: 10.1111/j.1467-8624.2010.01455.x,

Betancourt T. S., Khan K. T. (2008). The mental health of children affected by armed conflict: protective processes and pathways to resilience. Int. Rev. Psychiatry 20, 317–328. doi: 10.1080/09540260802090363,

Betancourt T. S., Meyers-Ohki S. E., Charrow A., Hansen N. (2013). Annual research review: mental health and resilience in HIV/AIDS-affected children—a review of the literature and recommendations for future research. J. Child Psychol. Psychiatry 54, 423–444. doi: 10.1111/j.1469-7610.2012.02613.x,

Chaaya C., Thambi V. D., Sabuncu Ö., Abedi R., Osman A. O. A., Uwishema O., et al. (2022). Ukraine – Russia crisis and its impacts on the mental health of Ukrainian young people during the COVID-19 pandemic. Ann. Med. Surg. 79:104033. doi: 10.1016/j.amsu.2022.104033,

Chudzicka-Czupała A., Hapon N., Man R. H. C., Li D.-J., Żywiołek-Szeja M., Karamushka L., et al. (2023). Associations between coping strategies and psychological distress among people living in Ukraine, Poland, and Taiwan during the initial stage of the 2022 war in Ukraine. Eur. J. Psychotraumatol. 14:2163129. doi: 10.1080/20008066.2022.2163129,

De Nutte L., Okello J., Derluyn I. (2017). Social relationships and social support among post-war youth in northern Uganda. Int. J. Psychol. J. Int. Psychol. 52, 291–299. doi: 10.1002/ijop.12221,

Dimitry L. (2012). A systematic review on the mental health of children and adolescents in areas of armed conflict in the Middle East. Child Care Health Dev. 38, 153–161. doi: 10.1111/j.1365-2214.2011.01246.x, PMID: [DOI] [PubMed] [Google Scholar]

Fergus S., Zimmerman M. A. (2005). Adolescent resilience: a framework for understanding healthy development in the face of risk. Annu. Rev. Public Health 26, 399–419. doi: 10.1146/annurev.publhealth.26.021304.144357,

Giordano F., Caravita S., Jefferies P. (2020). Social-ecological resilience moderates the effectiveness of avoidant coping in children exposed to adversity. An exploratory study in Lithuania. Front. Psychol. 11:536353. doi: 10.3389/fpsyg.2020.536353,

Giordano F., Ferrari C. (2018). Processi di resilienza in minori vittime di violenza: un progetto di intervento con adolescenti in Lituania. Maltrattamento E Abuso All'infanzia. 20, 105–116. doi: 10.3280/MAL2018-002007

Giordano F., Ragnoli F., Brajda B. F. (2019b). Data on resilience and trauma-related symptoms in Lithuanian children victims of violence. Data Brief, 23, April 23:103791. doi: 10.1016/j.dib.2019.103791,

Giordano F., Ragnoli F., Brajda B. F., Boerchi D. (2019a). Testing assisted resilience approach therapy (ARAT) with children victims of violence. Child Youth Serv. Rev. 96, 286–293. doi: 10.1016/j.childyouth.2018.11.050

Hall B. J., Tol W. A., Jordans M. J., Bass J., de Jong J. T. (2014). Understanding resilience in armed conflict: social resources and mental health of children in Burundi. Soc. Sci. Med. 114, 121–128. doi: 10.1016/j.socscimed.2014.05.042

Hepburn A. (2006). “Running scared: when children become separated in emergencies” in A world turned upside down: Social ecological approaches to children in war zones (Bloomfield, CT: Kumarian;), 63–88.

Hodes M. (2023). Thinking about young refugees’ mental health following the Russian invasion of Ukraine in 2022. Clin. Child Psychol. Psychiatry 28, 3–14. doi: 10.1177/13591045221125639,

Layne C. M., Saltzman W. R., Poppleton L., Burlingame G. M., Pasalić A., Duraković E., et al. (2008). Effectiveness of a school-based group psychotherapy program for war-exposed adolescents: a randomized controlled trial. J. Am. Acad. Child Adolesc. Psychiatry. 47, 1048–1062. doi: 10.1097/CHI.0b013e31817eecae,

Leys C., Arnal C., Wollast R., Rolin H., Kotsou I., Fossion P. (2020). Perspectives on resilience: personality trait or skill? Eur. J. Trauma Dissociat. 4:100074. doi: 10.1016/j.ejtd.2018.07.002

Loughry M., Ager A., Flouri E., Khamis V., Afana A. H., Qouta S. (2006). The impact of structured activities among Palestinian children in a time of conflict. J. Child Psychol. Psychiatry 47, 1211–1218. doi: 10.1111/j.1469-7610.2006.01656.x,

Machel G. (2000). The impact of armed conflict on children: A critical review of progress made and obstacles encountered in increasing protection for war-affected children. International Conference on War-affected Children. Winnipeg, Canada.

Masten A. S. (2018). Resilience theory and research on children and families: past, present, and promise. J. Fam. Theory Rev. 10, 12–31. doi: 10.1111/jftr.12255

Masten A. S. (2021). “Resilience in developmental systems: principles, pathways, and protective processes in research and practice” in Multisystemic resilience: Adaptation and transformation in contexts of change (New York, NY: Oxford University Press;), 113–134. [Google Scholar]

Masten A. S., Barnes A. J. (2018). Resilience in children: developmental perspectives. Children 5:98. doi: 10.3390/children5070098,

Masten A. S., Narayan A. J. (2012). Child development in the context of disaster, war, and terrorism: pathways of risk and resilience. Annu. Rev. Psychol. 63, 227–257. doi: 10.1146/annurev-psych-120710-100356,

Meng X., Fleury M.-J., Xiang Y.-T., Li M., D’Arcy C. (2018). Resilience and protective factors among people with a history of child maltreatment: a systematic review. Soc. Psychiatry Psychiatr. Epidemiol. 53, 453–475. doi: 10.1007/s00127-018-1485-2,

Newnham E. A., Pearson R. M., Stein A., Betancourt T. S. (2015). Youth mental health after civil war: the importance of daily stressors. Br. J. Psychiatry 206, 116–121. doi: 10.1192/bjp.bp.114.146324,

Nuttman-Shwartz O. (2015). Shared resilience in a traumatic reality: a new concept for trauma workers exposed personally and professionally to collective disaster. Trauma Violence Abuse 16, 466–475. doi: 10.1177/1524838014557287,

Nyarko F., Punamäki R.-L. (2021). The content and meaning of war experiences: a qualitative study of trauma and resilience among Liberian young refugees in Ghana. Transcult. Psychiatry 58, 254–267. doi: 10.1177/1363461520901636,

Osokina O., Silwal S., Bohdanova T., Hodes M., Sourander A., Skokauskas N. (2023). Impact of the Russian invasion on mental health of adolescents in Ukraine. J. Am. Acad. Child Adolesc. Psychiatry 62, 335–343. doi: 10.1016/j.jaac.2022.07.845,

Rutter M. (2006). "The promotion of resilience in the face of adversity" in Families count: Effects on child and adolescent development. The Jacobs Foundation series on adolescence (New York, NY: Cambridge University Press;), 26–52.

Saakvitne K. W. (2002). Shared trauma: the therapist's increased vulnerability. Psychoanal. Dialog. 12, 443–449. doi: 10.1080/10481881209348678

Sanders J., Munford R., Liebenberg L. (2017). Positive youth development practices and better outcomes for high risk youth. Child Abuse Negl. 69, 201–212. doi: 10.1016/j.chiabu.2017.04.029,

Tosone C., Lee M., Bialkin L., Martinez A., Campbell M., Martinez M. M., et al. (2003). Shared trauma: group reflections on the September 11th disaster. Psychoanal. Soc. Work. 10, 57–77. doi: 10.1300/J032v10n01_06

Ungar M. (2011). The social ecology of resilience: addressing contextual and cultural ambiguity of a nascent construct. Am. J. Orthopsychiatry 81, 1–17. doi: 10.1111/j.1939-0025.2010.01067.x,

Ungar M. (2021). Multisystemic resilience: Adaptation and transformation in contexts of change. Oxford, New York: Oxford University Press.

Ungar M., Brown M., Liebenberg L., Othman R., Kwong W. M., Armstrong M., et al. (2007). Unique pathways to resilience across cultures. Adolescence 42, 287–310.

Werner E. E. (2012). Children and war: risk, resilience, and recovery. Dev. Psychopathol. 24, 553–558. doi: 10.1017/S0954579412000156,

Zimmerman M. A. (2013). Resiliency theory: a strengths-based approach to research and practice for adolescent health. Health Educ. Behav. 40, 381–383. doi: 10.1177/1090198113493782,

Zuilkowski S. S., Betancourt T. S. (2014). School persistence in the wake of war: wartime experiences, reintegration supports, and dropout in Sierra Leone. Comp. Educ. Rev. 58, 457–481. doi: 10.1086/675905

Додаток

Питанння	Ні	Іноді	Так
1 Чи ділишся ти іграшками та канцелярським приладдям з іншими дітьми?			
2 Чи важлива для тебе успішність у школі?			
3 Чи знаєш ти, як поводитися/діяти в різних ситуаціях (у школі, в гостях, на вулиці)?			
4 Чи відчуваєш ти, що твої батьки/опікуни постійно знають, де ти знаходишся і що ти робиш?			
5 Чи відчуваєш ти, що батьки/опікуни багато знають про тебе (наприклад, що робить тебе щасливим/ою, а що - лякає)?			
6 Чи достатньо їжі у вашому домі, коли ти голодний?			

7 Чи інші діти люблять гратися з тобою?	
8 Чи розмовляєш ти зі своєю родиною про те, як ти себе почуваєш (наприклад, коли тобі боляче або страшно)?	
9 Чи є у тебе друзі, які піклуються про тебе?	
10 Чи подобається тобі бути серед інших дітей?	
11. Чи вважаєш ти, що твоя родина піклується про тебе, коли тобі погано?	
12. Чи вважаєш ти, що твої друзі піклуються про тебе, коли тобі погано?	
13. Як ти вважаєш, до тебе справедливо ставляться?	
14. Чи маєш ти можливість показати іншим, що ти дорослішаєш і можеш робити щось самостійно?	
15. Чи почуваєш ти в безпеці, коли перебуваєш зі своєю родиною?	

16. Чи маєш ти можливість навчитися чогось, що стане в пригоді, коли ти станете старшим (наприклад, готувати, допомагати іншим)?	
17. Чи є у вас родинні традиції святкування (Нового року, днів народження)?	

Отримано: 04 09 2026 року
Прорецензовано: 22 09 2026 року
Прийнято до друку: 30 09 2026 року